

*Kerk en koloniale slavernij in
Azië en met name in de
Indonesische archipel*

Wim Manuhutu
Utrecht, 6 juli 2024

Slavernij in de Indonesische archipel

- Verschillende vormen van slavernij in de Indonesische archipel voor de komst van Portugezen, Spanjaarden, Engelsen en Nederlanders
- Aanwezigheid van Europeanen heeft een aanjagende werking en brengt schaalvergroting met zich mee
- Tot slaafgemaakten uit Oost-Afrika, India en Ceylon worden naar de Indonesische archipel gebracht.
- Tot slaafgemaakten uit de Indonesische archipel komen in de Kaap terecht.
- Van Rossum (2015) : Schattingen tot slaafgemaakten in het gebied van de VOC tussen ruim 600.000 en 1 miljoen

ESTA: <https://esta.iisg.nl>

[Home](#) [Database](#) [Get involved](#) [Events](#) [Publications](#)

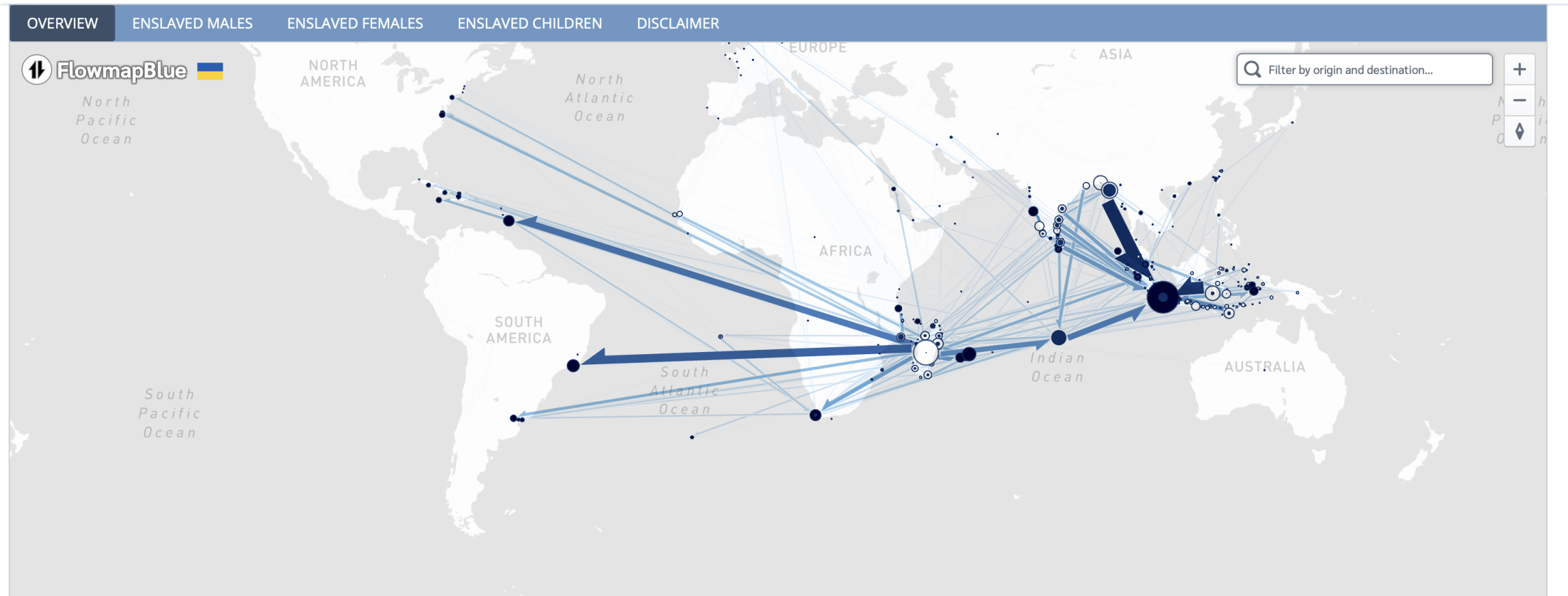

Exploring Slave Trade in Asia

Towards an Indian Ocean and Maritime Asia Slave Trade Database

[Go straight to the ESTA Database Viewer](#)

Slavernijroutes in beeld

Slavernij in de Indonesische archipel

Slavernij was geen marginal verschijnsel.

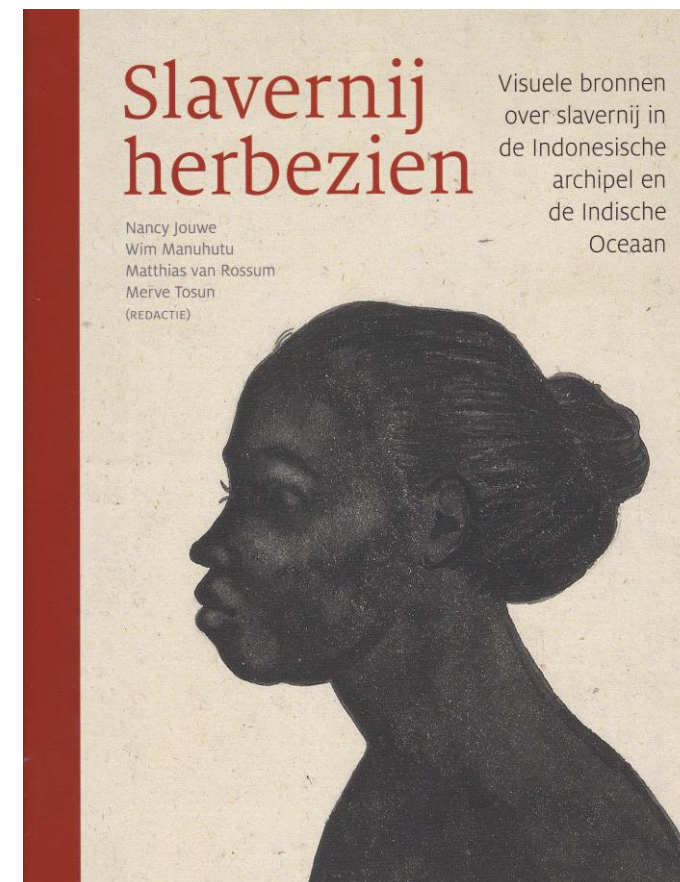
REMCO RABEN

Universiteit Utrecht/
Universiteit van Amsterdam

Kijken naar stilte

Tot slaaf gemaakten binnen en buiten beeld

Eerst maar eens de naakte feiten: tot slaaf gemaakten vormden in de achttiende eeuw in de vestigingen van de voc de grootste bevolkingsgroep. In de meeste binnensteden waren zij zelfs in de meerderheid. Niets, maar dan ook niets, kon gedaan worden zonder de inspanning van tot slaaf gemaakten. De meeste vestigingsplaatsen van de voc waren slavensamenlevingen. Dat betekende niet alleen dat tot slaaf gemaakten een zeer groot deel van de bevolking uitmaakten, maar ook dat de slavernij de meeste facetten van het stedelijke leven bepaalde. De omvang van de slavenhandel naar de voc-vestigingen is dan ook immens geweest.¹³

VOC- posten als slavensamenlevingen

Table 2. Total population and slave population of various Dutch central places in the Indian Ocean in the late seventeenth century

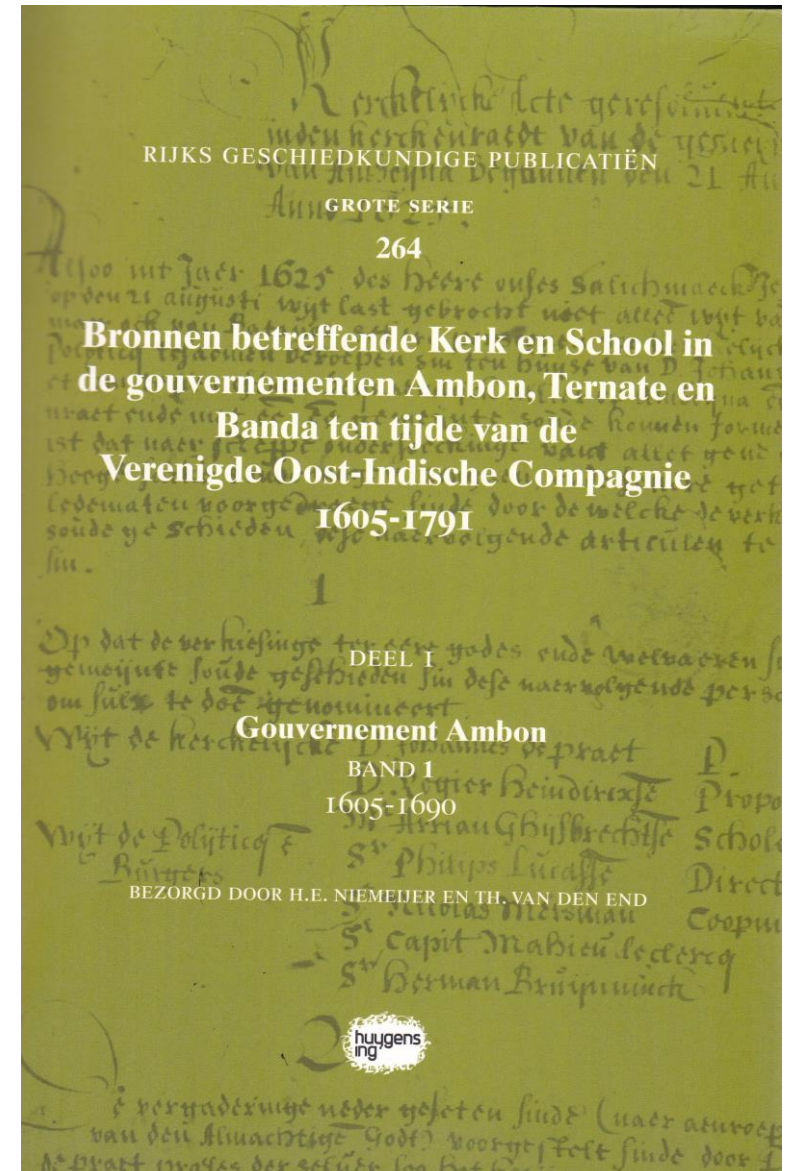
Urban settlements	Year	Total population	Slave population	Percentage
Batavia (Java)	1673	27,068	13,278	49.05
	1679	32,124	16,695	51.97
	1699	21,966	12,505	56.93
Cape Town (Cape Colony)	1731	3,157	1,333	42.22
Cochin (Malabar)	1686	1,749	621	35.51
	1687	1,845	649	35.18
	1697	2,216	938	42.33
	1701	1,943	696	35.82
Colombo (Ceylon)	1694	3,300	1,761	53.36
Kotah Ambon (Ambon)	1694	5,487	2,870	52.31
Malacca (Malacca)	1678	5,379	1,962	36.48
	1680	4,486	1,134	25.28
	1682	4,624	1,853	40.07
Vlaardingen (Makassar)	1676	1,384	921	66.55

Bron: M. Vink (2003)
"The World's Oldest
Trade": Dutch Slavery
and Slave Trade in the
Indian Ocean in the
Seventeenth Century

Sources: See footnote 40.

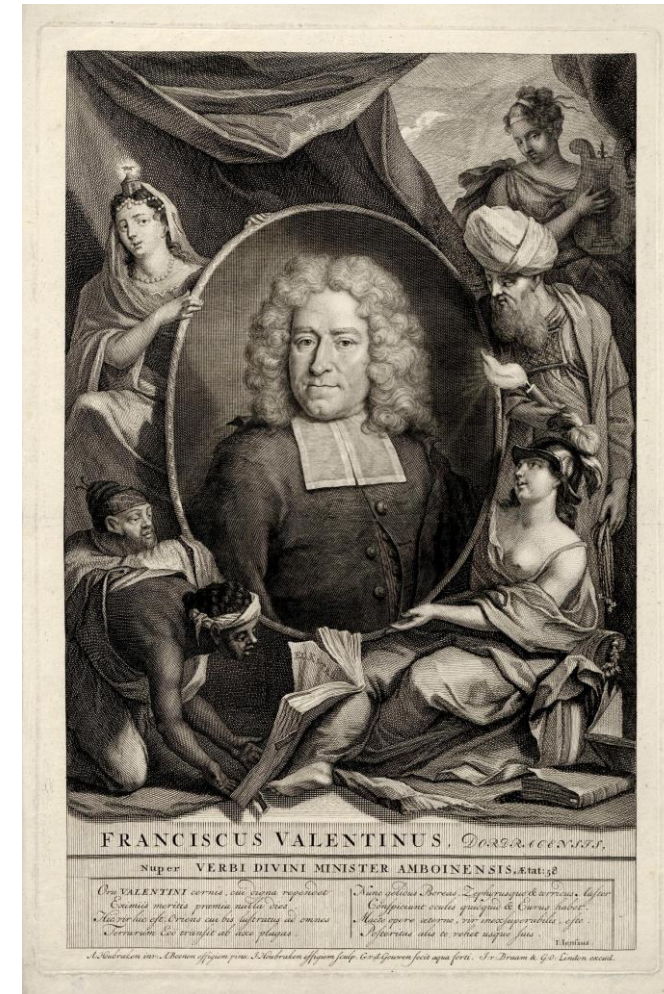
Kerk en slavernij

- Kerk geeft ook onderwijs en geestelijke verzorging aan tot slaafgemaakten
- Maar overgang tot christendom betekent niet automatisch vrijmaking
- Slavernij als normaal beschouwd
- Waardering voor inheemse christenen in het algemeen laag ('naamchristenen', 'rijstchristenen')

Predikanten en beeldvorming

- Francois Valentijn, predikant te Ambon schrijft 'Beschrijving van Oud en Nieuw Oost-Indiën (1724-1726) een veel gebruikt naslagwerk
- Slavernij en tot slaafgemaakten komen veelvuldig voor als onderdeel van het gewone leven

Predikanten en beeldvorming

- Jan Brandes, Luthers predikant in Batavia
- Tekeningen met tot slaaf gemaakten: huiselijk en vreedzaam
- Beeldbepalend voor idee van een ‘milde slavernij’

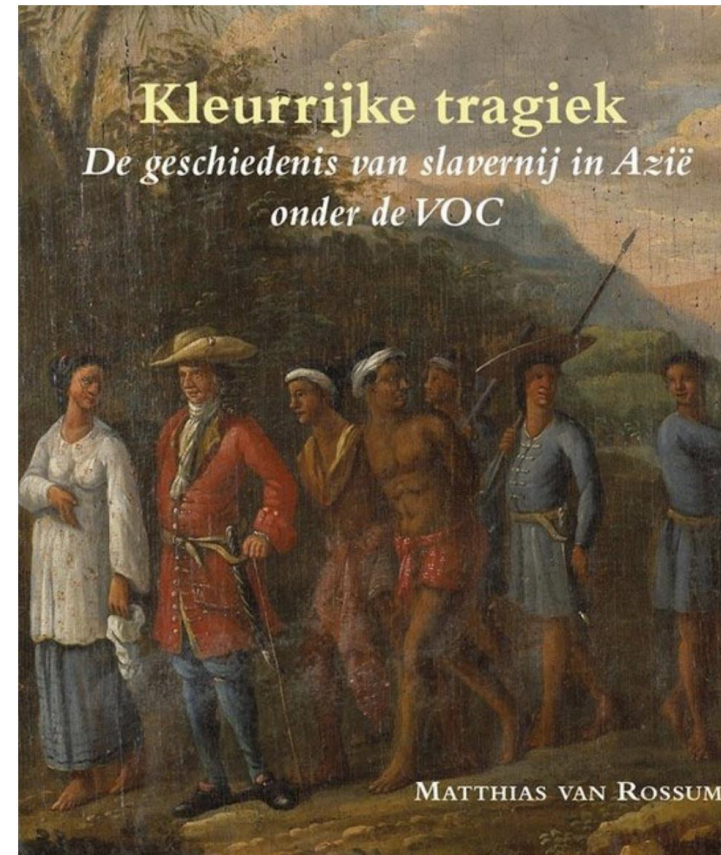
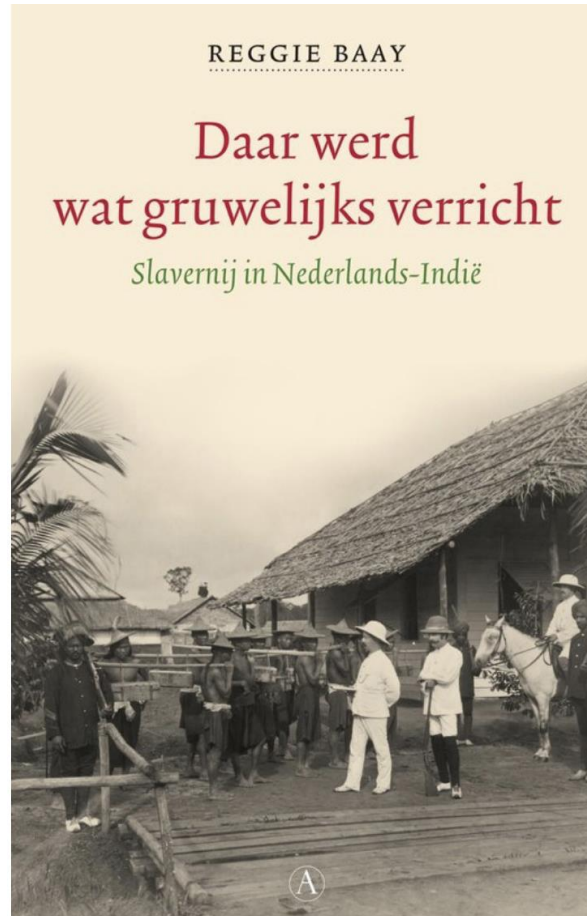

Bron: Rijksmuseum

Na 1 januari 1860

- Officieel wordt slavernij in de Indonesische archipel op 1 januari 1860 afgeschaft.
- Sommige predikanten in Nederland en ter plekke kritisch tegenover de slavernij.
- Onvrije arbeid blijft in andere vormen ontstaan.
- In niet rechtstreeks door Nederland bestuurde gebieden nog steeds slavernij
- Wordt nu argument voor uitbreiding van direct bestuur (inclusief geweld)
- Kerk, zending en missie soms actieve rol door te vragen om ingrijpen bestuur tegen 'onwenselijke toestanden' waaronder slavernij

Bewustwording over koloniale slavernij in Azië komt pas laat op gang

Hoe nu verder? <https://protestantsekerk.nl/verdieping/protestantse-kerk-over-racisme-slavernij/>

